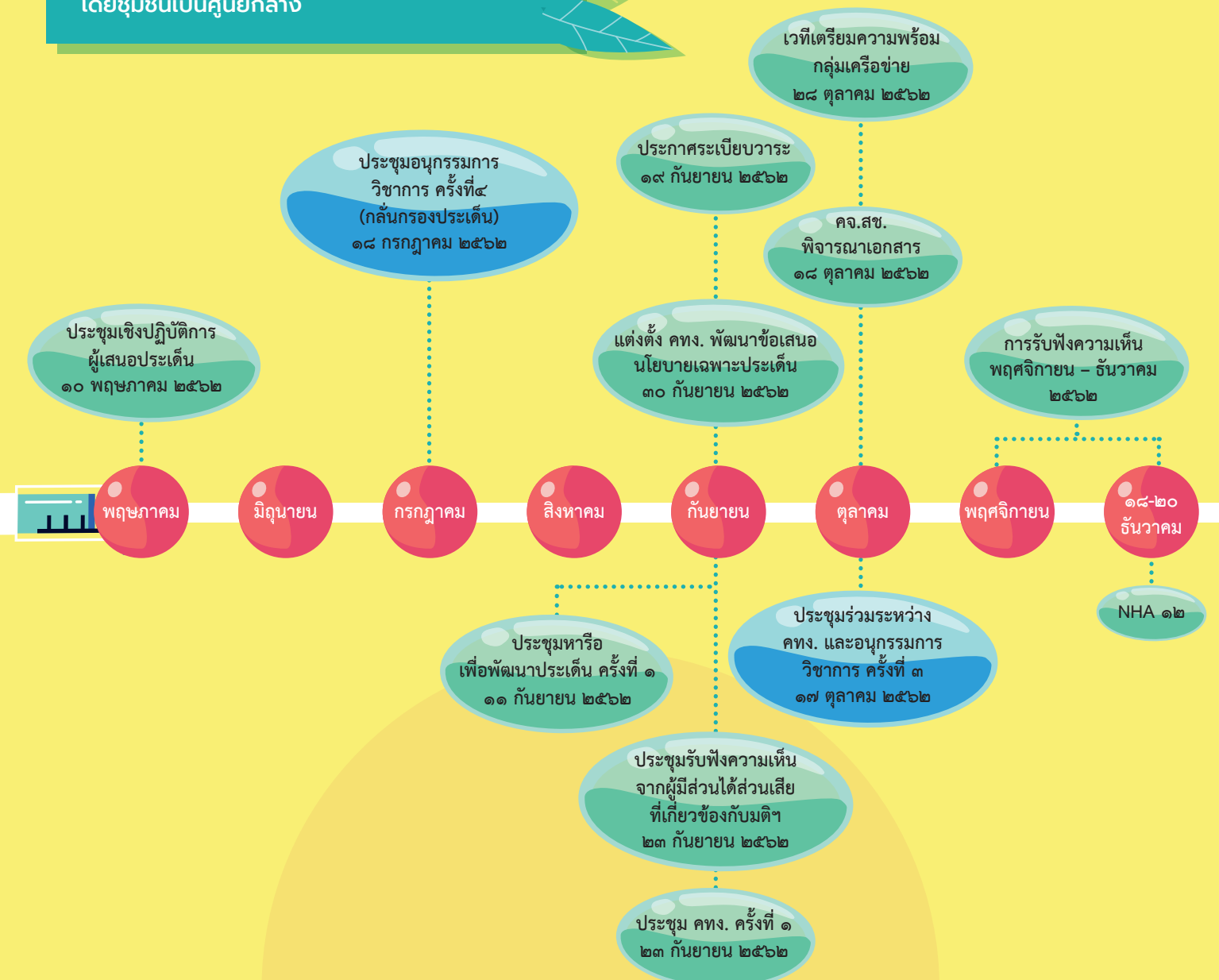

เส้นทางการพัฒนาข้อเสนอโดย
การจัดการเชิงระบบสู่ประเทศไทยอย่างสมดุล
โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง

Community – centered system management
for becoming a Rational Drug Use country

การจัดการเชิงระบบสู่ประเทศ
ใช้ยาอย่างสมดุล
โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง

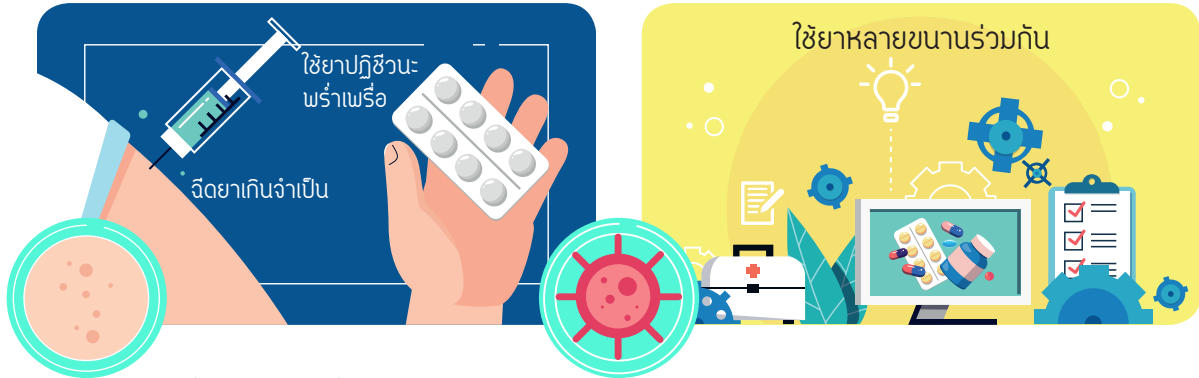
ผู้เสนอประเด็น :
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
คณะกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล
คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ

จัดทำโดย คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (คจ.สช.)
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ในฐานะฝ่ายเลขานุการ
ชั้น ๓ อาคารสุขภาพแห่งชาติ ๘๘ / ๓๙ ซ.ติวานนท์ ๑๔
ถ.ติวานนท์ หมู่ ๔ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร ๐ ๒๕๓๒ ๙๐๐๐ โทรสาร ๐ ๒๕๓๒ ๙๐๐๑

Published by National Health Assembly Organizing Committee
The National Health Commission Office : National Health Building, 3rd Floor
88 / 39 Soi Tiwanon 14, Tiwanon Rd., Moo 4, Mueang District,
Nonthaburi 11000, Thailand, Tel : +66 2832 9000 Fax : +66 2832 9001
www.samatcha.org Facebook : HealthAssembly

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๒
ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ... สู่การพัฒนาสังคมสุขภาวะ
๑๘ - ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๒
ณ ศูนย์ประชุมวายุภักษ์ โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

นโยบายประเทศไทยอย่างสมดุล มุ่งจัดการระบบยาโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ประชาชนปลอดภัยจากการใช้ยา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพ โดยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานรัฐ และเอกชน ในการออกแบบระบบสุขภาพชุมชน มีระบบการเฝ้าระวัง เติบโต การสร้างความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมดุล และมีความสามารถในการดูแลตนเองเบื้องต้นเมื่อเจ็บป่วย

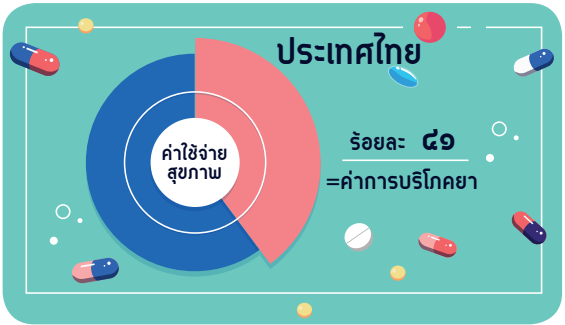
อะไรคือการใช้ยาไม่สมดุล

การใช้ยาไม่สมดุลมีผลนับเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก มาอย่างยาวนาน ส่งผลให้ผู้ป่วยได้รับความเสี่ยงจากผลข้างเคียง และอันตรายจากยาเพิ่มขึ้น ปัญหาเชื้อดื้อยา เกิดความสูญเสียทั้งผู้ป่วย ครอบครัวและประเทศ องค์การอนามัยโลกระบุว่า มากกว่าร้อยละ ๕๐ ของการใช้ยาในประเทศกำลังพัฒนาเป็นการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมและสูญเสียเปล่า การใช้ยาไม่สมดุลที่พบบ่อย เช่น การใช้ยาหลายขนานร่วมกัน การใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่เหมาะสม การใช้ยาฉีดเกินจำเป็น ทั้งที่มียารับประทานที่เหมาะสมกว่า การสั่งใช้ยาไม่เป็นไปตามแนวทางการรักษา และการใช้การรักษา

ด้วยตนเองที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ร้อยละ ๑๐-๔๐ ของงบประมาณสุขภาพของประเทศทั่วโลกเป็นค่ายา โดยผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาตามมาตรฐานการรักษามีไม่ถึงครึ่ง และผู้ป่วยมากกว่าครึ่งไม่สามารถใช้ยาที่ได้รับจากผู้ส่งยาได้อย่างถูกต้อง ตั้งแต่ปี ๒๕๒๙ ซึ่งเป็นปีแรกในที่ประชุมสมัชชาอนามัยโลก ได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกดำเนินการเพื่อส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมดุล และต่อมากองการอนามัยโลกก็ได้ประกาศนโยบายและแนวทางการทำงานให้ประเทศสมาชิกดำเนินการ

หัวใจสำคัญ คือ การที่ประชาชนต้องปลอดภัยจากการใช้ยา ไม่ว่าจะไปรับบริการที่หน่วยบริการสุขภาพรัฐ หรือเอกชน ใดๆ ในทุกระดับ รวมถึงประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลยา ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ ตลอดจนสามารถดูแลสุขภาพเบื้องต้นได้ เมื่อเจ็บป่วย ทั้งการใช้ยาและไม่ใช้ยา

คนไทยใช้ยามากแค่ไหน...อย่างไร

สำหรับประเทศไทย ค่าใช้จ่ายด้านยามีอัตราการเติบโตประมาณร้อยละ ๗-๘ ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (ที่มีเพียงร้อยละ ๕-๖ ต่อปี) ทำให้มูลค่าการบริโภคนายาลงถึงร้อยละ ๔๑ ของค่าใช้จ่ายสุขภาพ ซึ่งสูงกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว (ร้อยละ ๑๐-๒๐) ปัจจัยที่มีผลทำให้ปริมาณการใช้ยาเพิ่มขึ้นประกอบด้วย การที่คนไทยเข้าถึงยามากขึ้นจากการมีระบบหลักประกันสุขภาพ กลุ่มโรคที่ต้องการการรักษาต่อเนื่อง

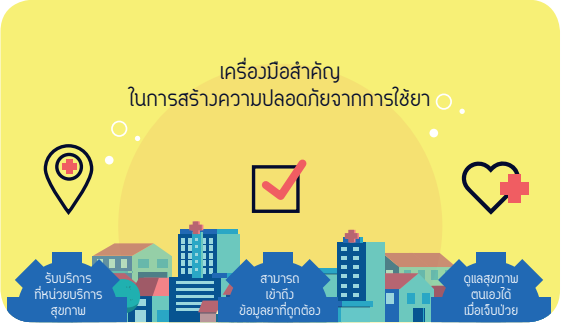

เราใช้ยาเกินความจำเป็นหรือไม่

จากแนวโน้มการดูแลสุขภาพของคนไทยในอดีต เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อย ประชาชนมักซื้อยารักษาตนเองถึงร้อยละ ๖๐-๘๐ แต่ปัจจุบัน พบว่าการสำรวจในปี ๒๕๕๘ มีการไปรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ ๔๔ และมีการซื้อยากินเองเพียงร้อยละ ๑๗.๕๗ ขณะเดียวกันยังพบว่าประชาชนที่มีรายได้สูงจ่ายเงินเพื่อบริโภคยาบำรุงและอาหารเสริมเพิ่มขึ้น เมื่อประชาชนไปรับบริการรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐมากขึ้น หรือการไปรับการรักษาและซื้อยาจากแหล่งต่าง ๆ ได้เกิดปัญหา ยาเหลือใช้ ที่พบในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นยารักษาสำหรับโรคเรื้อรัง โดยมี ๖ สาเหตุหลัก ที่ทำให้เกิดยาเหลือใช้ ได้แก่ ๑. ไม่กินยาตามแพทย์สั่ง ๒. หยุดกินยาเอง เมื่ออาการดีขึ้น ๓. ปรับลดขนาดยาเอง ๔. ลืมกินยา ๕. รับยาจากหลายแหล่ง และ ๖. ไม่ยอมแจ้งแพทย์ว่ามียาเหลือ โดยพบครัวเรือนที่มียาปฏิชีวนะเหลือใช้ถึงร้อยละ ๑๐ และส่วนใหญ่เป็นยารับจาก รพ./รพสต. มูลค่ายาเหลือใช้เฉลี่ย ประมาณ ๓,๐๐๐ บาท/คน ส่งผลให้ประเทศไทยมีการครอบครองยาเกินจำเป็น นอกจากนี้ร้านขายยาส่วนใหญ่พบขายยาบรรจเสร็จ ยาสามัญประจำบ้าน รวมถึงยาปฏิชีวนะ การใช้ยาไม่สมดุลส่งผลของประชาชนเกิดจากการขาดความรู้ ขาดข้อมูล และผลจากการโฆษณา รวมถึงการส่งเสริมการขายที่ผิดกฎหมายเกินจริง

รวมทั้งโรคเอดส์ และกลุ่มประชากรสูงอายุที่ไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี ๒๕๖๔ และที่สำคัญที่สุด คือ ค่าใช้จ่ายด้านยาที่เพิ่มสูงขึ้นเกิดจากการใช้ยาอย่างไม่เหมาะสมเกินความจำเป็นในทุก ๆ ระดับ รวมถึงการใช้ยาทั้งในสถานพยาบาลภาครัฐและเอกชน การใช้ยาในองค์กรที่ไม่ได้มีการกิจหลักเกี่ยวกับการสาธารณสุข เช่น ห้างสรรพสินค้า วัด โรงเรียน โรงงาน เป็นต้น และพบปัญหาการใช้ยาในภาคประชาชน ทั้งชุมชนเมืองและชนบท

ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหา

แม้ว่าประชาชนจะไปใช้บริการจากโรงพยาบาลมากขึ้น และการซื้อยากินเองลดลง แต่กลับพบว่าประชาชนกว่าครึ่งหนึ่งยังได้รับผลกระทบจากการใช้ยาที่ไม่ปลอดภัย และเกิดปัญหาจากการใช้ยาในบ้าน ทั้งที่สามารถป้องกันได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยภายในบุคคล และปัจจัยสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงยังไม่มีระบบที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ระบบการกำกับดูแลยา การใช้ยาในสถานพยาบาลของรัฐและเอกชน จนสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาในระบบยาในชุมชนได้

ที่ผ่านมาความพยายามแก้ปัญหาในชุมชนมาอย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่ยังเป็นการดำเนินการโดยภาครัฐแต่ยังกระจายหรือบางแห่งดำเนินการด้วยความตื่นตัวเฉพาะพื้นที่ โดยปัจจุบันเริ่มมีการพัฒนารูปแบบแนวทางการดำเนินการใช้ยาสมดุลในชุมชน โดยความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้บางพื้นที่สามารถแก้ปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นระบบ แต่ในภาพรวมยังขาดการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการมีส่วนร่วมและมองชุมชนเป็นศูนย์กลาง รวมถึงขาดการพัฒนาเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการทำงาน ตลอดจนยังขาดการวัดผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน